

Роль держави в інвестиційних процесах

У статті досліджено роль держави у інвестиційних процесах, проаналізовано тенденції та проблеми інвестування за умови зменшення регулюючої функції держави.
інвестиції, держава, економіка

Постановка проблеми та її актуальність. Держава займає одне з головних місць в інвестиційному процесі, адже вона управляє і забезпечує умови відтворення в державному секторі економіки, але також мобілізує і розподіляє державні інвестиції, активно впливає на формування відповідних макроекономічних умов господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Участь держави в інвестиційних процесах є предметом дослідження багатьох вчених, зокрема: П. Саблука, О. Старікова, А. Пересади, Г.М. Підлісецького та ін. Проте це питання динамічне і потребує постійної уваги науковців.

Цілі статті. Метою статті є дослідження ролі держави в інвестиційних процесах на сучасному етапі розвитку України.

Виклад основного матеріалу. Регулювання державою інвестиційної сфери – це не стільки його втручання в інвестиційний процес у формі фінансування через Бюджет розвитку і виконання тих чи інших соціально-економічних функцій, скільки створення сприятливих умов для стійкого економічного росту. Світовий досвід і практика ринкових перетворень у нашій країні переконливо показують, що створення сприятливих умов для соціально-економічного розвитку економіки в цілому й у інвестиційній сфері зокрема пов'язано не тільки з реальною економікою і інвестиційними ресурсами, але і зі становленням правової держави, що спирається на систему інститутів, котрі постійно вдосконалюються через надання економічної волі працівникам.

Ринкові перетворення спричинили макрофінансові перешкоди на шляху залучення інвестицій у реальний сектор економіки. На даний час в українській економіці фінансові і виробничі сфери виявляються дезінтегрованими.

Політика "орієнтації на попит" передбачає чільну роль ринкового механізму в розподілі ресурсів, виборі майбутніх напрямів і технологічних можливостей. Вона також виходить з того, що НДДКР важливі для технологічних змін і нововведень, але вимагають обмеження ролі держави шляхом стимулювання (фундаментальних досліджень і створення інформаційного середовища для нововведень у фірмах, скорочення прямої її участі в розробках і дослідженнях ринку, а також зменшення всіх форм регулювання, що не сприяє стимулюванню ринкової ініціативи і ефективної перебудови економіки.

Така політика активно проводилася в Японії, ФРН, переважала в США, а наприкінці 80-х р. ХХ ст. повернення до неї стало помітним і в більшості інших провідних країн. У неї було багато переваг відносно забезпечення ринкового успіху в комерціалізації високих технологій і продуктивних нововведень, але через мінімізацію державного регулювання фактично згорталася і залишалася на недостатньому мінімумі підтримка фундаментальної науки. Інноваційна політика зводилася до непрямого регулювання через сприятливий клімат процесів упровадження і поширення ринково орієнтованих нововведень. Саме через недосконалість ринкового механізму в інноваційній сфері відбувалося соціальне руйнування науки, процес переходу до соціально орієнтованої інноваційної політики і формування соціально-ринкового господарства.

Іноземна практика свідчить, що в розвинених країнах держава відіграє неабияку роль на інвестиційному ринку як безпосередній інвестор. Державні інвестиції в загальній структурі вкладених коштів в західноєвропейських країнах займають найбільшу частку. Це переконує інвестора в низькій ризикованості вкладання капіталу. Досвід вітчизняного менеджменту показує, що пострадянський державний апарат є неефективним власником. Тому держава не має купувати контрольні пакети акцій, власністю будуть розпоряджатися ефективно, держава буде приймати безпосередню участь у структурній перебудові і отримуватиме надходження до бюджету відповідного рівня, стабільність яких має бути забезпечена раніше запропонованим законом.

Незважаючи на те, що частка власних коштів підприємств та організацій на вітчизняному інвестиційному ринку є досить значною, держава повинна заохочувати і юридичних осіб також. Для цього необхідно кошти, спрямовані на розширене відтворення, оподатковувати за пільговою податковою ставкою.

Аналізуючи структуру капітальних інвестицій за 9 місяців 2009 року (Рис. 1), ми бачимо, що лівову частку в інвестуванні відіграють власні кошти підприємств та організацій – 67,02%. Це дуже велика частка, яка свідчить про те, що інші джерела залучення інвестицій в нашій країні розвинені дуже слабо, і що суб'єктам господарювання при нестачі коштів немає звідки чекати допомоги. На жаль, конкурентоспроможність та прибутковість більшої частини вітчизняних підприємств є недостатньою, щоб за рахунок вивільнених ними з обороту коштів спрямованих на інвестування забезпечити структурну перебудову.

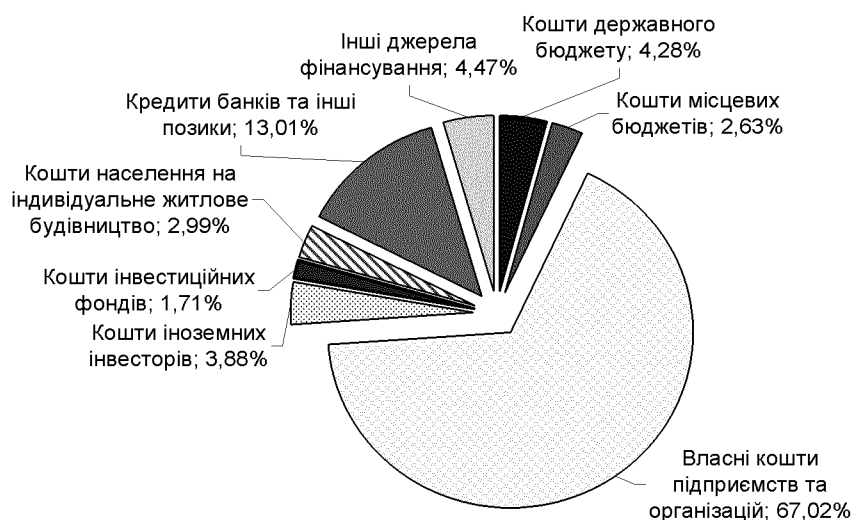

Рис. 1 Структура капітальних інвестицій за січень-вересень 2009р.

Другим за величиною джерелом залучення інвестиційних засобів є кредити банків та інші позики – 13,01%. Кредит банку – це один із найбільш швидких способів одержання необхідної суми грошей, однак в таких принципах кредитування, як забезпеченість, строковість і цільова спрямованість приховано багато обмежень щодо залучення даного ресурсу. Частка держави у інвестиційних процесах складає 4,28% за рахунок коштів державного бюджету та 2,63% за рахунок коштів місцевих бюджетів. Як бачимо, держава практично не здійснює активних заходів інвестиційної політики, зокрема прямого інвестування. Така пасивність держави негативно впливає на вітчизняну економіку.

Останнім часом спостерігається тенденція до зменшення ролі держави у інвестуванні, з 9,9% у 2006 році, до 6,9% у 2009р. Це є негативним явищем, адже в кризовий період держава як ніколи повинна підтримувати свого товаровиробника. На 6,5% зросла роль власних коштів суб'єктів господарювання і при цьому практично не

змінилася роль позичкового капіталу, це свідчить про зниження ролі інших структурних елементів у інвестиційній діяльності.

В загальному обсягу інвестицій в українську економіку частка іноземних є досить незначною, а оскільки іноземці є потенційними значними інвесторами, то одним з першочергових завдань держави є заохочення іноземних інвесторів до вкладання коштів в українську економіку. Державою були здійснені певні кроки в даному напрямку, проте вони не є комплексними і їх ефективність не виправдала очікувань. Держава законодавчо забезпечила вихід іноземних інвесторів на вітчизняні інвестиційні ринки і навіть надала певні гарантії інвесторам, проте мотиваційна сфера залишилась поза її увагою.

Хто вкладатиме кошти в галузь, підприємства якої навіть не гарантують отримання доходів на вкладений капітал? Тому першою нашою пропозицією буде зобов'язати підприємства на законодавчому рівні до виплати дивідендів на інвестований капітал, як мінімум у розмірі 50% від прибутку, отриманого підприємством.

Але на цьому роль держави у залученні іноземних інвестицій не завершується. Доцільно було б з метою пришвидшення структурної перебудови економіки та розвитку пріоритетних галузей народного господарства послаблювати чи, навіть, знімати податкове навантаження на стратегічні або просто відстаючі галузі вітчизняної економіки. У цьому аспекті можна використовувати весь спектр адміністративних та економічних важелів.

Згідно з чинним законодавством України, регулювання та здійснення інвестиційної діяльності базується на рівноправності усіх форм власності інвесторів та форм інвестування. Важливою умовою є гарантії держави щодо захисту інвестицій, виключення застосування заходів дискримінаційного характеру та можливостей безкоштовної націоналізації або реквізиції інвестицій.

Одним з важливих принципів регулювання інвестиційної діяльності має стати сприяння держави безпеці вкладень. З цією метою необхідно всіляко сприяти розвитку системи страхування та перестрахування, що надасть додатковий поштовх активізації інвестиційного процесу. Головним критерієм державних вкладень в економіку мають стати їх пріоритетність, ефективність та швидка окупність.

В Україні сьогодні повністю відсутня чітка організаційна система руху та контролю за використанням централізованих державних інвестиційних коштів. Механізм розподілу коштів у позабюджетних і галузевих державних фондах (Фонд розвитку промисловості, Державний інноваційний фонд та ін.) залишається непрозорим, не забезпечує відбору найефективніших проектів і не має чіткої економічної відповідальності за прийняті рішення.

Важливого практичного значення набуває задача визначення і систематизації функцій державного регулювання у відношенні суб'єктів інвестиційної діяльності.

Висновки. Очевидно, що в Україні постала необхідність створення принципово нових організаційних структур для успішного функціонування механізму державної інвестиційної політики. Стан інноваційних процесів можна покращити тільки за рахунок зміни відношення держави до цієї важливої проблеми. Інноваційна політика повинна формуватися на законодавчій базі з відповідним технічним та фінансовим забезпеченням. Потрібні зміни у бюджетній політиці щодо підтримки експортоорієнтованих підприємств, насамперед тих, які впроваджують саме базові інновації та нові технології.

Список літератури

1. Джерела інвестиційних ресурсів структурної перебудови / Жигінас В.В. // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. - №1. С.60-68
2. Вплив бюджетних інструментів на інвестиційні процеси в Україні / Затонацька Т.Г. // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. - №1. – С.9-12.
3. Зміна концепції державного управління – нагальна проблема сучасності / Шарапатюк Д.А. // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. - №2. – С.11-13.
4. Концепція поліпшення інвестиційного клімату в Україні / Малютін О.К. // Фінанси України. – 2008. - №11. – С.64-74.

Одержано 10.09.10